

04: Kommuner har forbedret alkoholbehandlingen
07: Vandrådsmedlemmer i hård kritik af rammerne for opgaven

10: Ægteskab får mænd til at udskyde pension og kvinder til at skynde sig hjem
12: Leder: Kommuner har godt fat i alkoholbehandling

MOMENTUM. 10. ÅRGANG. 3. UDGAVE
KL. 6. FEBRUAR 2018

Mekanikere skifter oftere *branche* end pædagoger

Der er stor forskel på, hvor mange der skifter branche, når man ser på folk med uddannelser, der er rettet mod henholdsvis det offentlige og private arbejdsmarked. Kun 54 procent af automekanikerne arbejder i branchen 10 år efter deres uddannelse, mens det gælder for hele 93 procent af pædagogerne. Det afspejler blandt andet, at det offentlige arbejdsmarked er mindre konjunkturfølsomt end det private.

Automekanikerne forlader hurtigt smøregraven, mens pædagogerne bliver på gul stue. Det er konklusionen i en ny Momentum-analyse, der viser, hvordan arbejdslivet udvikler sig for danskere, der har taget en branchespecifik uddannelse.

Undersøgelsen har set på otte forskellige uddannelser, der har det til fælles, at de er målrettet en specifik branche, og gennemgangen viser, at kun 54 procent af dem, der blev uddannet som mekaniker i 2005, fortsat var i branchen i 2015. For murerne var det 61 procent og for både frisører og tandklinikassistenter 53 procent. I den anden ende af listen finder

man pædagogerne, hvor hele 93 procent fortsat arbejder som pædagog 10 år efter uddannelsen. Herefter følger lærere og sygeplejersker begge med 88 procent og endelig social- og sundhedsassistenter med 78 procent.

For Steen Scheuer, professor på Institut for Marketing & Management på Syddansk Universitet, tegner der sig et klart billede af en forskel på det private og offentlige arbejdsmarked, når det handler om disse uddannelser.

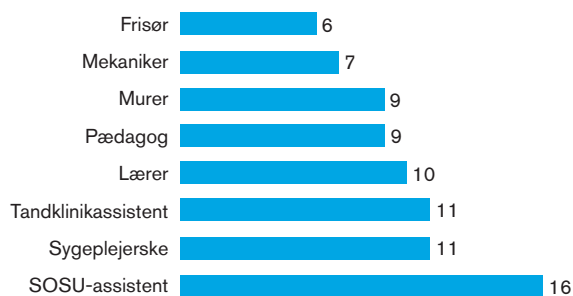
»Det er tydeligt, at nogle af de her branchespecifikke uddannelser rettet mod det private arbejdsmarked i høj grad bliver brugt til at komme videre til noget andet, mens de uddannelser, der retter sig mod den offentlige sektor får folk til at blive i den branche, som de er uddannet til,« siger Steen Scheuer.

Når så mange flere frisører, murere og mekanikere forlader deres branche i løbet af de første år end pædagoger og lærere, så handler det ifølge Steen Scheuer især om stabilitet på arbejdspladserne.

»Hvis du er mekaniker, så arbejder du hos et bilfirma eller på et værksted, og det kan gå meget op og ned for det firmas økonomi. Det er ofte mindre firmaer, som er mindre robuste, og det samme ser man for frisører og murere,« siger Steen Scheuer og fortsætter:

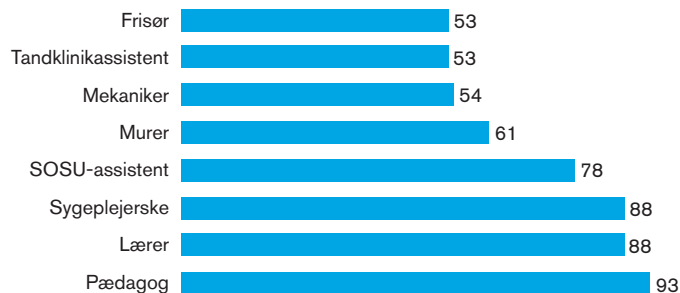
»Hvis du derimod er SOSU-assistent eller lærer, så er du i et erhverv, der nok skal overleve, for der bliver ved med

Andelen af personer uddannet inden for udvalgte uddannelser i 2005, der i løbet af de efterfølgende 10 år har taget en anden uddannelse (%)

Kilde: Momentum. Egne beregninger på baggrund af forskeradgang ved Danmarks Statistik

Andelen af personer uddannet inden for udvalgte uddannelser i 2005, der er beskæftiget i kernebrancher 10 år efter (%)

Note: Personer der har taget en anden uddannelse efter den ovennævnte uddannelse er ikke med i undersøgelsen, og kun personer der står til rådighed for arbejdsmarkedet (selvstændige, lønmodtagere og ledige) er medtalt.

Kilde: Momentum. Egne beregninger på baggrund af forskeradgang ved Danmarks Statistik

Af Rasmus Giese Jakobsen, ragj@kl.dk og

Jens Baes-Jørgensen, jjr@kl.dk

at være børn, der skal undervises, og ældre, der skal hjælpes. Det offentlige er en meget større og meget mere stabil arbejdsgiver. Der kan godt ske afskedigelser, men det er slet ikke lige så konjunkturfølsomt som de små håndværksevirsomheder,« siger Steen Scheuer.

Michael Ziegler, formand for KL's Løn- og Personaleudvalg, ser positivt på, at social- og sundhedsassistenter, lærere og pædagoger i høj grad bliver i den branche, de er uddannet til. »Det er meget glædeligt, at vi i undersøgelsen kan se, at nogle af de medarbejdergrupper, der fylder rigtig meget i kommunerne forbliver i deres hverv. Det tyder på, at de brænder for deres fag, og det giver rigtig stor værdi i kommunerne,« siger Michael Ziegler.

Pædagoger brænder for faget

Elisa Bergmann, formand for BUPL, er enig i, at en af forklaringerne på at pædagoguddannede i så høj grad bliver i branchen er, at de brænder for deres fag.

»Der er ingen tvivl om, at man bliver pædagog for at lave pædagogisk arbejde, for man gør det ikke for lønnens skyld. De fleste pædagoger oplever det som et ekstremt meningsfuldt arbejde at gøre en forskel for andre mennesker og det betyder også, at man ikke forlader det medmindre, der er en rigtig god grund,« siger Elisa Bergmann.

Det understreges af Momentums undersøgelse, der også har set på, hvor store andele med de enkelte uddannelser, der

arbejder i den branche, de er uddannet til, når de bliver ældre. Således var det i 2015 73 procent af de 50-59-årige pædagoguddannede, der fortsat arbejdede som pædagog, og 63 procent af de 60-69 årige pædagoguddannede. Det overgås af sygeplejersker, hvor 85 og 83 procent fortsat er i faget som henholdsvis 50-59 årige og 60-69 årige. Til gengæld er det langt højere end tandklinikassistenter, hvor kun 26 og 25 procent er i branchen i de respektive aldersgrupper.

Pædagog-formand Elisa Bergmann peger i øvrigt på, at pædagogerne bruges på både daginstitutioner, skoler, specialområdet og i det forbyggende arbejde. Det giver mulighed for at arbejde som pædagog på mange måder og få nye udfordringer uden at skifte branche.

»Der er hele tiden efterspørgsel efter det pædagogiske arbejde i alle mulige former. Den seneste tendens er at flere pædagoger bliver ansat i ældreplejen, hvor de kan skabe mening for vores ældre medborgere på en anden måde, end når det alene handler om pleje,« siger Elisa Bergmann.

Endelig peger hun på, at de studerende er velovervejede, når de vælger at begynde på pædagoguddannelsen.

»Mange har valgt uddannelsen som deres førstevalg, og mange pædagoger kommer fra ikkeakademiske hjem og er derfor mønsterbrydere. Det har måske også betydning for, at man bliver i faget, når man har valgt det her, fordi man virkelig kunne se en mening med det,« siger Elisa Bergmann.

Mekanikere har alsidig uddannelse

I 2015 var det kun 32 procent af de 40-49 årige med en mekanikeruddannelse, der fortsat arbejdede som mekaniker. For de 50-59 årige var det 23 procent, og for de 60-69-årige var kun 20 procent fortsat at finde i faget. Det adskiller sig markant fra de fleste andre uddannelser i undersøgelsen, men det kommer ikke så meget bag på Kasper Palm, der er forbundssekretær i Dansk Metal, der organiserer mekanikerne.

»Mekanikere har en alsidig uddannelse, som betyder, at de har viden om rigtig mange ting, der kan bruges mange steder i industrien og ikke kun til at lave biler. Man ved noget elektricitet,

: Det tyder på, at de brænder for deres fag, og det giver rigtig stor værdi i kommunerne

Michael Ziegler, formand for KL's Løn- og Personaleudvalg

Andelen af alle uddannede inden for udvalgte uddannelser, der arbejder inden for deres kernebranche i 2015, fordelt på alderstrin (%)

	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69
Mekaniker	53	47	32	23	20
Murer	64	61	53	46	38
Frisør	72	55	48	39	40
Tandklinikassistent	67	54	41	26	25
SOSU-assistent	76	66	62	75	80
Sygeplejerske	93	92	87	85	83
Lærer	82	88	83	78	59
Pædagog	85	83	76	73	63

Note: Personer, der har taget en anden uddannelse efter, er ikke med i undersøgelsen, og kun personer, der er i beskæftigelse (selvstændige eller lønmodtagere), indgår.

Kilde: Momentum. Egne beregninger på baggrund af forskeradgang ved Danmarks Statistik

Den mest populære uddannelse personerne, der er uddannet i 2005, har taget 10 år efter

Startuddannelse	Ny uddannelse
Mekaniker	Maskinmester
Murer	Bygningskonstruktør
Frisør	Pædagog
Tandklinikassistent	Tandplejer
SOSU-assistent	Sygeplejerske
Sygeplejerske	Kandidatuddannelse i farmaci og lægevidenskab
Lærer	Kandidatuddannelse i pædagogik
Pædagog	Kandidatuddannelse i pædagogik

Kilde: Momentum. Egne beregninger på baggrund af forskeradgang ved Danmarks Statistik

om motorforståelse, kompression og så videre. Det er en viden, man kan bruge rigtig mange andre steder,« siger Kasper Palm.

Han peger også på, at det kan have betydning, at en høj andel af eleverne på mekanikeruddannelsen kommer direkte fra folkeskolen med en drøm om at komme ud og rode med biler.

»Det er måske fortællingen om, at hvis man vælger noget som 18-årig, er det så realistisk, at det er det, man skal bruge resten af livet på. Jeg tror, at folk er blevet mere bevidste om, at de gerne vil og kan nogle andre ting end det første valg. Man ser i mindre og mindre grad, at ansatte bliver i 45 år på den samme arbejdsplads. Der er en naturlig lyst til at prøve noget andet, og det gælder i høj grad for mekanikerne, fordi de har gode muligheder for at komme videre,« siger Kasper Palm.

Uddannelse skal bygge ovenpå

Blandt alle dem, der i 2005 blev uddannet som mekaniker, pædagog, lærer og de fem andre uddannelser fra Momentums undersøgelse, var der nogle, der nåede at tage en helt ny uddannelse inden 2015. Det gjaldt for 16 procent af social- og sundhedsassistenterne, 11 procent af tandklinikassistenterne og sygeplejerskerne og 10 procent af lærerne. Til sammenligning havde kun seks procent af frisørerne og syv procent af mekanikerne taget en ny uddannelse i løbet af de første 10 år. For social- og sundhedsassistenterne var den mest populære uddannelse sygeplejerske, for tandklinikassistenterne var det tandplejer, og for lærerne var det en kandidatuddannelse i pædagogik. Mekanikerne blev i høj grad maskinmestere, murerne blev bygningskonstruktører og frisørerne pædagoger.

Set fra et samfundsøkonomisk udgangspunkt er det vigtigt, at de nye uddannelser tilføjer noget til det den uddannelse, de enkelte allerede har. Det mener professor på SDU Steen Scheuer.

»Det afgørende er, om folk kan udvikle sig i deres job. Det handler i høj grad om, hvor stor en andel, der tager en uddannelse, der bygger oven på den uddannelse, de har i forvejen. Der er flere blandt dem, der har en uddannelse rettet mod det offentlige arbejdsmarked, der tager en uddannelse, som læg-

ger noget ekstra ovenpå. SOSU-assistenten bliver sygeplejersker, og sygeplejersker får en kandidat i farmaci og tilsvarende for lærere og pædagoger,« siger Steen Scheuer.

En højere uddannelse giver mulighed for at tage et skridt op ad karrierestigen, hvor man står på den praktiske viden, man opnåede på sin første uddannelse og i sit job. Det siger Steen Scheuer:

»Det kvalificerer jo til et advancement. Man må forestille sig, at dem, der tager en kandidatuddannelse, har mulighed for at blive ledere, der hvor de er i daginstitutioner eller på skoler, eller pædagogiske rådgivere på kommunen,« siger Steen Scheuer.

Selvom de allerfleste pædagoger bliver i branchen uden videreuddannelse, så kan det være en god mulighed for flere i gruppen, både fordi det de åbner muligheden for advancement, men i lige så høj grad, fordi det kan føre til andre mindre slid-somme jobtyper. Det mener formand for BUPL Elisa Bergmann.

»Uddannelse kan være en del af løsningen på, hvordan pædagogerne skal bevæge sig karrieremæssigt for ikke at opleve den her nedslidning, som både er fysisk og psykisk, fordi det er en belastning at have med mennesker at gøre hver dag,« siger Elisa Bergmann.

Om undersøgelsen

Undersøgelsen har set på dem, der i år 2005 blev uddannet som mekanikere, murere, frisører, tandklinikassistenter, social- og sundhedsassistenter, sygeplejersker, lærere og pædagoger. Fælles for de uddannelser er, at de er målrettet en enkelt eller få specifikke brancher. Herefter gennemgås det, om de fortsat arbejdede i branchen i 2015. Et eksempel kan være, at en mekaniker, der skifter fra at arbejde på et autoværksted til en bilforhandler, vil fortsat være i branchen, men hvis han er blevet montør eller maskinmester, har han forladt branchen.

Kommuner har forbedret alkoholbehandlingen

Af Søren Peder Sørensen, sps@kl.dk

Ny omfattende analyse viser, at alkoholbehandlingen i Danmark er blevet ensartet på tværs af landet samtidig med, at der er sket en stigning i andelen af vellykkede udskrivninger, siden kommunerne overtog opgaven. Én af de store udfordringer er at nå den betydelige gruppe af alkoholafhængige, som ikke på forhånd er kendt af kommunen, fastslår forsker.

Siden kommunerne i 2007 overtog ansvaret for alkoholbehandlingen, er den blevet bedre og bedre. Der ses i dag en ensartet indsats på tværs af landet, behandlingsforløbene er blevet kortere og mere intensive, og andelen af succesfulde udskrivninger er steget. Det viser en ny omfattende analyse, der for nylig blev offentliggjort i det internationale sundhedsvidenskabelige magasin Public Health. Analysen er foretaget af forskningsenheden for klinisk alkoholforskning på Syddansk Universitet og omfatter hele 44.516 patienter, som blev indskrevet til alkoholbehandling fra 2006 til 2014.

Analysen viser, at mens alkoholbehandlingen i 2006 kunne vare helt op til 433 dage, var den otte år senere reduceret til mellem 163 dage og 227 dage. Ligeledes har kommunerne i alle fem regioner haft en stigende andel af vellykkede udskrivninger, så man i 2014 lå på mellem 39 og 61 procent mod 16 og 53 procent i 2006. Mest markant har stigningen været i Hovedstaden med 31 procentpoint og Midtjylland med 27

procentpoint. Samtidig viser andre undersøgelser, at der er sket en stigning i antallet i alkoholbehandling fra omkring 6.800 i 2007 til omkring 14.000 i 2014.

Professor Anette Søgaard Nielsen, Forskningsenheden for klinisk alkoholforskning, Syddansk Universitet, er den ene af tre forskere bag undersøgelsen. Hun vurderer, at kommunerne de seneste år har sikret en større ensartethed, som vidner om en kraftig indsats. Det ses ikke mindst i forhold til den stigende andel af succesfulde udskrivninger.

»Kommunerne har formået at fastholde et stort fokus på indsatsen og øge synlighedsindsatsen af deres tilbud om alkoholbehandling. Det vidner i høj grad om fælles vilje og fodslag,« siger Anette Søgaard Nielsen.

Som årsager til den forbedrede alkoholbehandling peger hun på, at der er blevet opbygget solide faglige fællesskaber og uddannelser på tværs af kommunerne. Også strategiske indsats fra Sundhedsstyrelsen som de Nationale Kliniske Retningslinjer, der skal medvirke til at sikre ensartede behandlingstilbud af høj faglig kvalitet på tværs af landet, spiller en betydelig rolle.

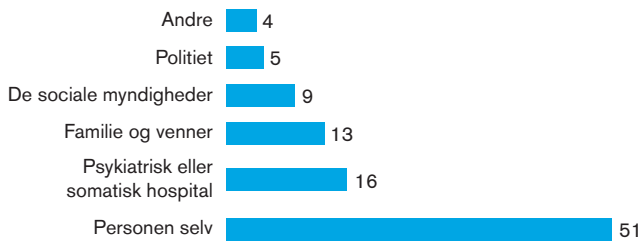
»Da kommunerne med kommunalreformen i 2007 fik overdraget ansvaret for alkoholbehandlingen, var det noget nyt og fremmed. Det tog nogen tid at få indarbejdet, men i dag er de fleste kommuner optaget af det og tager det alvorligt,« siger Anette Søgaard Nielsen.

Stolte af kommunernes indsats

Formanden for KL's Social- og Sundhedsudvalg, Thomas Adelskov, glæder sig over, at den nye undersøgelse dokumenterer, at de kommunale tilbud er blevet mere ensartede, og at de virker.

»Det er ekstra glædeligt at få dokumenteret, at indsatsen virker, når vi ved, at der i løbet af de 10 år, kommunerne har haft ansvaret for alkoholbehandlingen, er kommet over dobbelt så mange i behandling. Kommunerne har sammen med Sundhedsstyrelsen virkelig sat fokus på opgaven, og vi er stolte af, at vi er kommet så langt,« siger Thomas Adelskov.

Hvem henvendte sig for at få personen i alkoholbehandling, 2014 (%)

Kilde: Forskningsenheden for klinisk alkoholforskning på Syddansk Universitet: "Changes in profile of patients seeking alcohol treatment and treatment outcomes following policy changes"

Tal fra Sundhedsstyrelsen understreger da også alvoren i omfanget af alkoholmisbrug. Cirka 860.000 danskere er storforbrugere og i højrisikogrænsen i forhold til de officielle anbefalinger, mens omkring 140.000 er afhængige af alkohol og ikke kan stoppe deres forbrug uden at komme i behandling.

»Det er ikke kun manden på bænken, der har et problem. Det er vigtigt at gøre opmærksom på, at det faktisk mere er hr. og fru. Jensen fra middelklassen, der drikker for meget. Og set i lyset af, hvor stort et samfundsmæssigt problem det er, kan man undre sig over, hvor få penge regeringen afsætter til at løse det,« siger Thomas Adelskov.

Han understreger samtidig, at kommunernes forbedrede alkoholbehandling i høj grad hænger sammen med en styrket medarbejderkreds på området.

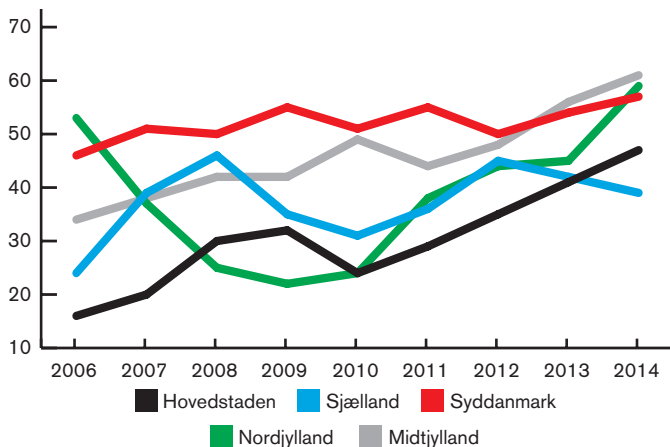
Ledernetværk og fælles national alkoholbehandleruddannelse er nogle af de indsatser, som leder af Center for Alko-

holbehandling i Aarhus Kommune Helene Bygholm Risager peger på som årsager til, at alkoholbehandlingen har fået et løft.

»Kommunerne er de senere år blevet bedre til at mestre de metoder, der virker. Der er blevet skabt et godt behandlingsmiljø, og der er gennem behandleruddannelsen og Sundhedsstyrelsens metodebeskrivelser kommet mere struktur på behandlingen og viden om, hvilke metoder der er effektive. Det gælder for eksempel, hvordan man motiverer borgeren til selv at nå frem til en beslutning om at stoppe drikkeriet,« siger Helene Bygholm Risager og tilføjer:

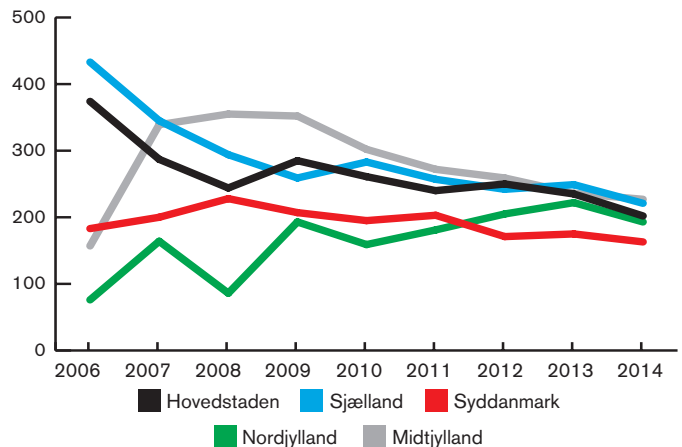
»Aarhus og andre større kommuner er store nok til selv at kunne løfte det, men i mindre kommuner med få ansatte kan det være svært. Derfor er det vigtigt, at vi i fællesskab løfter kvaliteten. Derved opnår vi den bedste effekt. Og her spiller den nationale behandleruddannelse en vigtig rolle.«

Andel succesfulde udskrivninger fra alkoholbehandling (%)

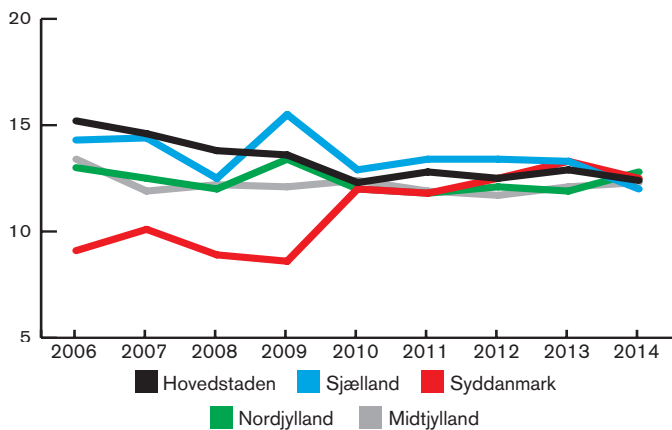
Kilde: Forskningsenheden for klinisk alkoholforskning på Syddansk Universitet: "Changes in profile of patients seeking alcohol treatment and treatment outcomes following policy changes"

Gennemsnitlig længde af alkoholbehandlingsforløb (dage)

Kilde: Forskningsenheden for klinisk alkoholforskning på Syddansk Universitet: "Changes in profile of patients seeking alcohol treatment and treatment outcomes following policy changes"

Gennemsnitligt antal år med overdrevent alkoholindtag inden personen kommer i alkoholbehandling (år)

Kilde: Forskningsenheden for klinisk alkoholforskning på Syddansk Universitet: "Changes in profile of patients seeking alcohol treatment and treatment outcomes following policy changes"

Om undersøgelsen

Analysen er foretaget af forskningsenheden for klinisk alkoholforskning på Syddansk Universitet. Analysen er en registerbaseret undersøgelse af patienterne indskrevet til alkoholbehandling fra 2006 til 2014. Kun patienter over 15 år og med et validt postnummer er inkluderet. Undersøgelsen består af 44.516 personer. Analysen er offentliggjort ved "Public Health" med titlen "Changes in profile of patients seeking alcohol treatment and treatment outcomes following policy changes."

Et af stederne, hvor de kommunale medarbejdere kan få styrket kvalifikationerne, er på Ringgården i Middelfart, der er Kompetencecenter for Dobbeltfokuseret Afhængighedsbehandling. Her bidrager man i væsentligt omfang til den offentlige alkoholuddannelse, som Sundhedsstyrelsen har været tovholder for. På Ringgården fokuserer man på, hvad personen i alkoholbehandling skal have hjælp til i forhold til det sociale, det familiemæssige og det psykiske. Det forklarer centerleder Per Nielsen.

»Alkoholbehandling består oftest af generelle programmer, der skal passe på alle. Men folk er forskellige, og vi tager udgangspunkt i det enkelte menneske,« siger Per Nielsen.

Han tilføjer, at én af udfordringerne er at behandle dem, som foruden et misbrug har psykiske problemer, som kan være årsag til, at de får tilbagefald under afvænningen.

»Den gruppe er vi meget opmærksomme på, for den er stor og har fyldt meget de sidste 10 til 15 år. Det er en stor udfordring i kommunerne, men de er godt i gang,« siger Per Nielsen, som foreløbig i perioden 2016-2019 har fået 5,5 millioner kroner af satspuljemidlerne med henblik på at sikre en fortsat kompetenceudvikling af de kommunale alkoholbehandlere.

Tidlig opsporing er svær

En anden af de store udfordringer i alkoholbehandlingen er, at der går mange år, før en borger kommer i behandling for sit misbrug. Ifølge analysen fra Syddansk Universitet er der i perioden 2006 til 2014 sket et svagt fald, men der går stadigvæk omkring 12 år, hvor man har "et overdrevent alkoholindtag" uden at komme i behandling. Og det er alt for længe, mener centerleder for alkoholbehandlingen i Aarhus Kommune Helene Bygholm Risager:

»Det er en vanskelig problematik, for det har noget at gøre med, at emnet er tabubelagt samt en udbredt opfattelse og accept af, at det er normalt at drikke. Det kan kommunen ikke klare alene, men vi kan være med til at gøre noget ved det, blandt andet ved at synliggøre vores tilbud og sprede budskabet om, at de er helt gratis, for det er der mange, som ikke ved.«

Analysen viser, at omkring 10 procent af borgerne i alkoholbehandling er blevet henvist fra de sociale myndigheder. Et tal, der har ligget nogenlunde stabilt i den undersøgte periode fra 2006 til 2014, men som Thomas Adelskov gerne ser stige i fremtiden.

»Vi kan blive bedre til at opdage, at borgerne har et alkoholproblem. Vi kan se, at vi ikke altid får henvist de borgere, vi er i kontakt med, og som har et misbrug. Vi kan også blive bedre til at samarbejde med de somatiske afdelinger og med de praktiserende læger, som jo også ser en del borgere med et alkoholproblem,« siger Thomas Adelskov.

Professor Anette Søgaard Nielsen, Syddansk Universitet, vurderer, at den største udfordring for kommunerne er at få folk til at komme i behandling på et så tidligt tidspunkt som muligt. Det er afgørende for et vellykket forløb.

»Kommunerne er tilbøjelige til at have fokus på dem, de kender i systemet, blandt andre folk på kontanthjælp og socialt udsatte. De har sværere ved at nå dem, som aldrig har henvendt sig i kommunen. Dem, som tilsyneladende klarer sig godt, som endnu kan holde fast i et arbejde, men som er på vej til at opbygge et massivt misbrug og med stigende afhængighed,« siger Anette Søgaard Nielsen og fortsætter:

»Flere kommuner trækker i den rigtige retning, og nogle er blevet rigtig gode til at fange dem, der ikke er så lette at få øje på. Det handler blandt andet om oplysning og om at synliggøre behandlingstilbud, der smidigt kan tilpasses borgere, der har et arbejde at passe,« siger Anette Søgaard Nielsen.

På spørgsmålet om hvorvidt antallet af alkoholafhængige i Danmark er faldet som følge af en bedre alkoholbehandling, svarer Anette Søgaard Nielsen:

»Vi ved det ikke. Men hvis behandlingen er god, må man antage, at en relativt større del kommer ud af sit misbrug. Man skal dog altid huske, at majoriteten kommer ud af afhængigheden på egen hånd. Dem, man ser i behandlingssystemet, er den mindre gruppe, som det ikke lykkes for. Og den kan jo i princippet være relativt konstant.«

Vandrådsmedlemmer i hård kritik af rammerne for opgaven

Af Jens Baes-Jørgensen, jjr@kl.dk

Kun 4 ud af 10 vandrådsmedlemmer mener, at det var muligt at løse vandrådenes opgave tilfredsstillende, viser ny rundspørge. Kritikken går især på statens rammer for opgaven, som også var med til at skabe splid blandt medlemmerne. KL og Landbrug & Fødevarer mener fortsat, det er godt med lokal inddragelse. Ministeriet vil evaluere forløbet, inden man beslutter sig for, hvilke opgaver vandrådene bedst løser fremover.

Landmænd, fiskere, jægere, ornitologer, friluftsfolk og andre med interesse for de danske vandløb blev i 2017 samlet i 23 vandråd landet over. Opgaven var at give deres anbefalinger til, hvilke vandløb der skal inkluderes i de nationale vandplaner, inden folketingspolitikkerne tager endelig stilling til det. Men det er langt fra alle medlemmer, der har været glade for at deltage i vandrådene. Det viser en ny og endnu ikke offentliggjort rundspørge blandt vandrådenes medlemmer. Her svarer 4 ud af 10, at det ikke var muligt at løse vandrådenes opgave tilfredsstillende.

Morten Graversgaard, ph.d.-studerende på Institut for Agroøkologi - Jordbrugssystemer og Bæredygtighed ved Aarhus Universitet står bag rundspørgen og har selv deltaget i vandrådsmøder rundt om i landet. Han er på den baggrund ikke overrasket over kritikken.

»Utilfredsheden går ikke på ideen med vandrådene eller kommunernes facilitering af dem. Det er karakteren af og rammerne for statens udstukne opgave til vandrådet, man er utilfreds med. Medlemmerne har haft svært ved at se sin rolle i opgaven og forstå rammerne,« siger Morten Graversgaard.

67 procent af de kritiske vandrådsmedlemmer giver da også især statens rammer for opgaven skylden for, hvorfor det ikke har kunnet lade sig gøre at løse vandrådenes opgave tilfredsstillende.

»Det er jo sportsfiskere, landmænd, fuglekiggere og andre, som færdes derude til dagligt og gerne vil diskutere, hvordan man skal bruge det. Derfor er det ærgerligt, at man fra statens side får konstrueret en opgave, der er så svær, at den ødelægger engagementet,« siger Morten Graversgaard.

I Landbrug & Fødevarer ærgrer Vand- og Naturpolitisk chef Anders Panum Jensen sig over, at opgavens tilrettelæggelse gjorde det svært at skabe en god proces.

»Helt grundlæggende har der været utilfredshed med statens forarbejde, hvor man på forhånd havde valgt kun at kigge på smådyrene, men ikke på de tre andre parametre, der skal opfyldes i direktivet nemlig potentialet for fisk, planter og kiselalger. Så det har fagligt været lagt tilrette på en meget skæv måde, hvilket har fået mange til at føle, at deres synspunkter ikke er blevet hørt,« siger Anders Panum Jensen.

Hårde diskussioner i vandrådene

Den næsthøypigste årsag til, at vandrådsmedlemmerne ikke føler, de har kunnet løse vandrådenes opgave, er enkeltmedlemmers holdninger og ytringer. Det svarer 42 procent. Det skyldes ifølge Morten Graversgaard, at opgaven denne gang både har været meget kompleks og nemmere er endt i politiske diskussioner, end da man senest havde vandråd i 2014.

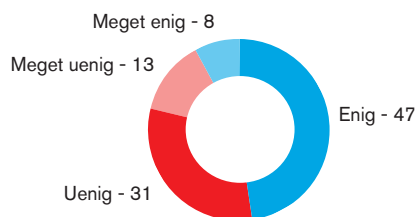
»Nogle har følt, at det var en pseudoindvøling, hvor man brugte vandrådene til at godkende noget, der var bestemt på forhånd og har derfor ytret sig meget negativt. Det påvirker selvfølgelig vandrådene, hvis der sidder nogle personer, der ikke accepterer opgaven og prøver at obstruere processen.« Rundspørgen understreger da også, at vandrådsmedlemmerne synes, det var en kompleks opgave, de var kastet ud i. Kun 55 procent erklærer sig enige i, at vandrådsmedlemmernes viden og kompetencer er tilstrækkelige til at træffe de nødvendige beslutninger i vandrådsarbejdet.

Vandradsmedlemmers vurdering af, om det har været muligt at løse vandrådernes opgave tilfredsstillende (%)

Kilde: Undersøgelse blandt vandradsmedlemmer. Af ph.d.stipendiat Morten Graversgaard, Aarhus Universitet

Vandradsmedlemmernes viden og kompetencer er tilstrækkelige til at træffe de nødvendige beslutninger i vandradsarbejdet (%)

Kilde: Undersøgelse blandt vandradsmedlemmer. Af ph.d.stipendiat Morten Graversgaard, Aarhus Universitet

I Miljø- og Fødevarerministeriet er man klar over, at vandrådene denne gang har kæmpet med opgaven, og at det nogle steder har skabt frustrationer. Men man understreger samtidig, at det er vigtigt, at de, der færdes ude i virkeligheden, leverer input til politikere og embedsmænd, og mener derfor, at vandrådene har løst en vigtig opgave.

»Der er ingen tvivl om, at det ikke på alle punkter har været en let opgave for de 23 vandråd. Materialet har på visse punkter været teknisk, og det har helt tydeligt været svært at finde en fælles tilgang til opgaverne i visse vandråd. Det har også været i fokus i en stor del af den debat, der har fulgt i kølvandet på opgaven. Derfor har ministeriet også forsøgt at give vandrådene hjælp til opgaven ved eksempelvis at lave udførlige vejledninger,« skriver miljø- og fødevarerminister Esben Lunde Larsen i et svar til Momentum.

Det har dog ikke været nok, da det er i selve opgavens udformning, at problemet ligger, forklarer Vand- og Naturpolitisk chef i Landbrug & Fødevarer Anders Panum Jensen:

»En afgørende forskel fra sidst er, at det denne gang mere var et nulsumsspil, hvilket ikke har givet incitament til at finde fælles fodslag. Mange steder har man i stedet tænkt,

: Hvis du både har nogle meget fagligt komplekse spørgsmål og en politisk forsamling, så er det næsten dømt til at køre skævt medmindre, der er en ekstrem grad af tillid mellem parterne

Morten Graversgaard,
ph.d.-studerende på
Aarhus Universitet

at hvis nogle vandløb tages ud, så har landbruget vundet og hvis nogle tages ind, så har de grønne vundet,« siger Anders Panum Jensen og forklarer, at de steder, der er lykkedes med opgaven, er de steder, hvor man på forhånd har haft tillid til hinanden:

»Hvis du både har nogle meget fagligt komplekse spørgsmål og en politisk forsamling, så er det næsten dømt til at køre skævt medmindre, der er en ekstrem grad af tillid mellem parterne,« siger han.

Et af de steder, hvor det lykkedes at sætte sig ud over uenighederne, er Vandråd Ringkøbing Fjord, hvor fagleder ved Land og Vand i Ringkøbing-Skjern Kommune Ivan Thesbjerg også lægger vægt på tilliden som et vigtigt element for succes.

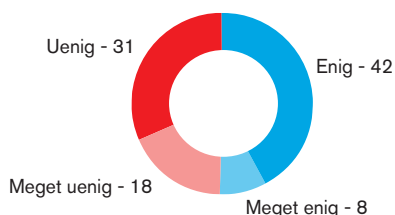
»Det var svært tilgængeligt stof, men alle mødte op med en positiv holdning om, at vi har en opgave, vi skal have løst, og vi har et mål om, at vi meget gerne vil være enige. Det skinnede i den grad igennem i hele arbejdet, hvor folk var indstillede på at finde løsninger, og ingen kom med en grundlæggende politisk holdning om, at man kun ville det ene eller andet,« siger Ivan Thesbjerg og fortsætter:

»Vi var desuden privilegerede ved, at nogle af de meget centrale organisationer havde lavet et stort hjemmearbejde. For ingen enkeltpersoner kan have det fulde lokalkendskab, og tilliden til hinanden i gruppen gjorde, at det var ligegyldigt, om det var en lystfisker eller landmand, der havde et kendskab til et bestemt vandløb. Folk lyttede til vedkommende og tog det for gode varer.«

Ny vandradsrunde kræver bedre rammer

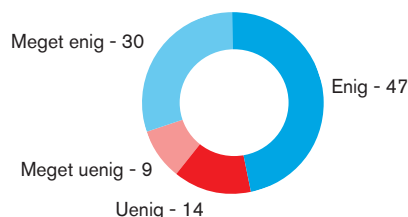
At der ikke kun har været dårlige oplevelser forbundet med at sidde i vandrådene afspejles også i undersøgelsen. Generelt har vandradsmedlemmerne været godt tilfredse med sekretariatskommunernes arbejde, som 78 procent er enige i, har fungeret tilfredsstillende. Ligesom 74 procent erklærer sig enige i, at der generelt har været god stemning og dialog til møderne. Og trods kritikken af rammerne er 65 procent også enige i, at

Vandrådsmedlemmernes holdning til om formålet med vandrådsarbejdet har været klart formuleret og defineret (%)

Kilde: Undersøgelse blandt vandrådsmedlemmer. Af ph.d.stipendiat Morten Graversgaard, Aarhus Universitet

Har sekretariatsbetjeningen af vandrådene fungeret tilfredsstillende? (%)

Kilde: Undersøgelse blandt vandrådsmedlemmer. Af ph.d.stipendiat Morten Graversgaard, Aarhus Universitet

de føler deres involvering har haft en betydning for forslagene, vandrådene indstillede til kommunerne.

58 procent af vandrådsmedlemmerne havde da også gerne set, at vandrådsarbejdet fortsatte efter 2017, og blandt dem finder man medlemmerne i Landbrug & Fødevarer, som ifølge Vand- og Naturpolitisk chef Anders Panum Jensen er meget positive overfor grundtanken om, at man involverer lokale interessenter til at finde de bedste løsninger lokalt.

»Det vil være rigtig ærgerligt, hvis de dårlige erfaringer ender i en konklusion om, at vandrådene er et dårligt instrument. Man skal bare tænke sig om og gøre det anderledes næste gang. Man skal tænke på, hvilken type opgave det giver mening at give et vandråd. For selvom det er faglige spørgsmål, så har et vandråd en politisk dimension, og derfor skal man give dem en opgave, det giver mening for dem at forholde sig til.«

Årsagerne til at vandrådernes medlemmer ikke mener, det har været muligt at løse opgaven tilfredsstillende (%)

Statens rammer for opgaven	66
Enkeltmedlemmernes holdninger og ytringer	41
Opgaven har været for kompleks/svær at løse med eksisterende viden	38
Opgavens karakter	32
Kommunernes håndtering af opgaven	23
Andet	21
Oplandets størrelse	14
Mangel på lokal viden	13
Kommunernes facilitering af møderne	5
Eksterne faktorer	0

Note: Spørgsmålet er kun stillet til vandrådsmedlemmer, der ikke mente, det var muligt at løse vandrådernes opgave tilfredsstillende.

Kilde: Undersøgelse blandt vandrådsmedlemmer. Af ph.d.stipendiat Morten Graversgaard, Aarhus Universitet

Om og i så fald hvordan et nyt vandrådsforløb skal forløbe, vil man endnu ikke tage stilling til i Miljø- og Fødevarerministeriet. »Vandrådernes arbejde var en udløber af aftalen om Fødevarer- og Landbrugspakken, men inden vi beslutter, hvilke opgaver vandrådene bedst løser fremover, vil vi selvfølgelig evaluere forløbet, som vi netop har været igennem. I den sammenhæng vil det også indgå, at evalueringen af det forrige vandrådsarbejde i 2014 generelt viste, at der var tilfredshed med at kunne give forslag til den vandløbsindsats, der nu indgår i vandområdeplanerne 2015-2021,« skriver miljø- og fødevarerminister Esben Lunde.

Selvom kun halvdelen af sekretariatskommunerne har vurderet, at formålet med vandrådsarbejdet har været klart formuleret, så håber formand for KL's Teknik- og Miljøudvalg Jørn Pedersen, at konklusionen bliver, at man også en anden gang vil høre de lokale interessenter via vandrådene, når der skal laves lovgivning på vandområdet.

»Vi mener stadig, vandrådene er et relevant værktøj, og at det blot er blevet brugt lidt forkert denne gang. Vi medvirker derfor meget gerne til en ny runde med vandråd, for hvis man får stillet opgaven rigtigt, er der ingen tvivl om, at man får drøftet de problemer, som fylder lokalt. Det giver uvurderlig mulighed for at skabe lokal opbakning bag,« siger Jørn Pedersen.

Om undersøgelsen

Morten Graversgaard, ph.d.-studerende på Institut for Agroøkologi - Jordbrugssystemer og Bæredygtighed ved Aarhus Universitet har foretaget en rundspørge blandt henholdsvis vandrådernes medlemmer og kommunerne. Alle 23 sekretariatskommuner har svaret, og der er 263 fulde besvarelser fra vandrådsmedlemmerne. Momentum har fået lov at offentliggøre udvalgte resultater fra den endnu ikke færdiggjorte undersøgelse

Ægteskab får mænd til at udskyde pension og kvinder til at skynde sig hjem

Af Rasmus Giese Jakobsen, ragj@kl.dk

Analyse: Niels Henning Bjørn, KL's Makro- og Analyseenhed

Giftede mænd trækker sig senere tilbage end ugifte, mens gifte kvinder gør det modsatte. Det viser en ny Momentum-analyse, hvor det også fremgår, at fraskilte kvinder og mænd trækker sig senest tilbage. Det handler om økonomi og traditionelle kønsroller, lyder det fra flere kilder.

Giftede kvinder vil gerne tidligt på pension, mens ægteskabet får mænd til at blive hængende på arbejdspladsen. Fælles for kønnene er det til gengæld, at en skilsmisse for fleste resulterer i nogle ekstra år på arbejdsmarkedet.

Det viser en ny Momentum-analyse, der har set på, hvilken betydning mænd og kvinders civilstatus har for tilbagetrækningsalderen. Af analysen fremgår det, at 84,4 procent af de gifte mænd fortsat arbejder som 61-årige mod 81,5 procent af de ugifte. For kvinderne er billedet omvendt, da det her er 79,7 procent af de ugifte, der fortsat arbejder, mens det kun gælder 74,4 procent af de gifte kvinder. Analysen er lavet med udgangspunkt i en referenceperson, der er ufaglært, og andelen er nogle andre for eksempelvis højtuddannede, men forskellene grupperne imellem er de samme.

Det tyder på, at klassiske kønsrollemønstre fortsat har en betydning for tilbagetrækningen. Det forklarer Mona Larsen, seniorforsker på Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (VIVE), der har speciale i ældre på arbejdsmarkedet og tilbagetrækning.

»Det peger på en klassisk kønsopdeling, hvor det at være gift som mand betyder, at karrieren fylder mere, og det at være gift som kvinde betyder, at karrieren fylder mindre. Det er interessant at se, at mønstrene stadig er der, for vi kan jo se, at især kvinderne i disse aldersgrupper bliver mere uddannede.

Men der er stadig en kønsopdeling i familierne, hvor det at være gift betyder noget forskelligt for kvinder og mænd,« siger Mona Larsen.

Forbrugerøkonom i Nordea Ann Lehmann Erichsen har for nogle år siden lavet en undersøgelse blandt 50+ årige, som skulle svare på, hvorfor de trak sig fra arbejdsmarkedet. Svarene herfra afspejlede i høj grad resultaterne fra den nye Momentum-analyse.

»Der var mange kvinder, der angav som årsag til at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet, at deres mand var gået på pension. Der er et generelt billede af, at kvinder tænker, at det kan være hyggeligt at trække sig tilbage samtidig med manden, selvom hun måske er yngre end den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder. Omvendt var det sjældent, at mændene trak sig tilbage, fordi konen var gået på pension,« siger Ann Lehmann Erichsen.

Den forklaring afspejles også af, at de ugifte kvinder og enker bliver på arbejdspladsen i flere år. 79,7 procent af de ugifte kvinder og 79,9 procent af enkerne arbejder fortsat som 61-årige, og det kan skyldes, at jobbet fylder mere for dem, mener seniorforsker Mona Larsen.

»De tillægger arbejdslivet større betydning end gifte kvinder, og det kan også være, at de har gjort mere karriere og tjener noget mere. De lægger ikke lige så meget vægt på hjemmelivet, som nogle af de gifte kvinder måske gør, og vi plejer at høre, at specielt gifte kvinder med en lavere løn giver familielivet højere prioritet og trækker sig tidligt. De enlige kvinder adskiller sig så fra dem,« siger Mona Larsen, der understreger, at det er hypoteser, som hun ikke har forsket specifikt i.

Fraskilte tager ekstra år på arbejdsmarkedet

Mens der er forskel på, hvad et ægteskab betyder for tilbagetrækningen for mænd og kvinder, så ses der et entydigt billede, når man ser på de fraskilte. 84,8 procent af de fraskilte mænd og 83,1 procent af de fraskilte kvinder arbejder fortsat som 61-årige. Det er den højeste andel for både mænd og kvinder, og årsagen til, at fraskilte bliver på arbejdsmarkedet,

Andel mænd, der fortsat arbejder som 61-årig fordelt på civilstand, 2015

Note: Referencepersonen er en mand på 61 år, der er ufaglært, uden hjemmeboende børn, bosiddende i København og tidligere beskæftiget inden for handel og transport

Kilde: Momentum. Beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

Andel kvinder, der fortsat arbejder som 61-årig fordelt på civilstand, 2015

Note: Referencepersonen er en kvinde på 61 år, der er ufaglært, uden hjemmeboende børn, bosiddende i København og tidligere beskæftiget inden for handel og transport

Kilde: Momentum. Beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik

skal i høj grad findes i deres økonomi. Det forklarer forbrugerekonom i Nordea Ann Lehmann Erichsen.

»Det handler i høj grad om penge, økonomi og psykologi. De fraskilte arbejder generelt længere tid, fordi de har brug for pengene, men for mænd handler det nok også om, at hvis de ikke arbejder, så sker der et stort identitetstab,« siger Ann Lehmann Erichsen.

Hun forklarer det med økonomiske referencepunkter, som dækker over det velstandsniveau, man er vant til.

»Alle personer har et indre referencepunkt for, hvad der er en normal hverdag og normalt niveau set fra et økonomisk perspektiv. Gifte har et højere referencepunkt end enlige, og når man bliver skilt, så oplever fraskilte, at der er nogle økonomiske muligheder, som man ikke længere har. Måske bliver man nødt til at sælge bilen eller sommerhuset, og det vil opleves som et tab af muligheder i forhold til ens normalreference. Når man bliver skilt, kan man derfor blive nødt til at arbejde ekstra eller i længere tid for at bibeholde de muligheder,« siger Ann Lehmann Erichsen.

Det billede kan Mona Larsen godt genkende og tilføjer, at der også kan være nogle mønstre fra tidligere i livet, som specielt for mænd gør sig gældende efter en skilsmisse.

»De skilte mænd ligner de gifte mænd meget, og det kunne godt handle om, at man har været vant til at være skaffedyr for familien, og det bliver en vane, som man bliver i, selvom man ikke er gift mere. For kvinderne adskiller de skilte sig omvendt meget fra de gifte, og det kunne godt pege på, at det i et vist omfang handler om økonomi,« siger Mona Larsen.

De økonomiske referencepunkter kan også forklare, at det er de ugifte mænd, der trækker sig først tilbage, mens de gifte bliver længere tid på arbejdsmarkedet. Ann Lehmann Erichsen forklarer:

»Hvis man er enlig ugift mand, så er man vant til et bestemt niveau, og når man ikke er blevet skilt, så har man ikke haft et højere niveau tidligere, og derfor er referencepunktet det samme,« siger Ann Lehmann Erichsen.

Arbejdsgivere kan fokusere indsats

Både Ann Lehmann Erichsen og Mona Larsen mener, at arbejdsgivere med fordel kan skele til resultaterne fra Momentums undersøgelse. Seniorforsker Mona Larsen fokuserer på, at der kan være brug for at gøre noget særligt, hvis man vil fastholde gifte kvinder i længere tid.

»Det kan minde en personaleleder om, at der kan være et særligt behov for at gøre det særligt attraktivt for gifte kvinder at blive, fordi de kunne være nogle af dem, der er tiltrukket af at trække sig tilbage før andre,« siger Mona Larsen.

Ann Lehmann Erichsen har i stedet fokus rettet mod de fraskilte. Fra 2006-2016 steg antallet af skilsmisser med 20 procent, og med den viden i baghovedet er det godt at vide, at de fraskilte bliver hængende på arbejdsmarkedet i længere tid.

»Set fra en arbejdsgivers synspunkt, så tyder det på, at de skilte er stabil arbejdskraft og faktisk endnu mere stabile end dem, der er i parforhold. Hvis vi skal se relativt positivt på den stigende skilsmisserate i Danmark, så smitter det positivt af på beskæftigelsen, og hvis der er noget, vi har brug for i det her samfund, så er det at have en høj beskæftigelsesfrekvens blandt de 60+ årige,« siger Ann Lehmann Erichsen.

Om undersøgelsen

Analysen har som formål at undersøge civilstandens betydning for tilbagetrækning. Analysen er lavet ved at se på en referenceperson på 61 år, der er ufaglært, uden hjemmeboende børn, bosiddende i København og tidligere beskæftiget inden for handel og transport. Analysen er tjekket med referencepersoner med andre karakteristika som fx højere uddannelsesniveau, og her er niveauerne højere, men forskellene er de samme, og derfor kan man tale om det som en generel tendens.

Kommuner har godt fat i alkoholbehandling

Kommunerne har indimellem fået ramsaltet kritik af vores alkoholbehandling, siden vi overtog ansvaret for opgaven efter kommunalreformen i 2007. Vi synes langt hen ad vejen, at det har været ufortjent, og derfor var det en meget interessant analyse, som blev bragt i Public Health for nylig. Jeg skal blankt erkende, at det sundhedsvidenskabelige magasin ikke er en del af min – og sikkert de færreste andres – lektüre på natbordet, men heldigvis kan essensen af analysen også læses i dagens Momentum.

Forskningsenheden for klinisk alkoholforskning på Syddansk Universitet har undersøgt de borgere, som modtog offentlig alkoholbehandling fra 2006 til 2014. Og resultatet er helt klart: Varigheden af behandlingen er reduceret markant, og samtidig er andelen af vellykkede forløb steget væsentligt fra 2006 (hvor de gamle amter havde ansvaret) til 2014. Dertil kommer, at antallet af borgere i behandling er mere end fordoblet.

Forskerne tilskriver blandt andet de væsentligt forbedrede resultater, at kommunerne – med god hjælp fra Sundhedsstyrelsen – har skabt større ensartethed i behandlingen på tværs af landet. Derudover er der kommet mere fokus på alkoholbehandlingen og på at synliggøre de tilbud, som kommunerne har. Analysen understreger med andre ord, at kommunerne har gjort en stor indsats for at forbedre alkoholbehandlingen, siden vi overtog ansvaret.

Det er godt gået ikke mindst i betragtning af, at historien også er, at kommunerne har opprioriteret området. Penge betyder meget, men ikke alt, og en stor del af æren for den forbedrede indsats skal gives til en dedikeret gruppe medarbejdere på alkoholområdet, som er blevet dygtigere i årenes løb.

Det betyder naturligvis ikke, at vi ikke kan og skal gøre det endnu bedre. Vi skal blandt andet i samarbejde med praktiserende læger og sygehuse blive bedre til at spotte de danskere, som har alkoholproblemer og brug for hjælp. Men det er en vanskelig balancegang i forhold til den personlige frihed, fordi der er mange tabuer omkring alkohol, og det er en indgroet del af den danske kultur i alle samfundslag at drikke alkohol, når vi skal hygge os sammen.

Det er også afgørende for kommunernes indsats fremadrettet, at sygehusene bliver bedre til at behandle ikke mindst psykiske lidelser, som ofte er motoren for et alkoholmisbrug. Mange begynder jo desværre at drikke for meget, fordi de ikke har det godt, og i mange tilfælde har en psykisk diagnose, og det kræver først og fremmest en grundig behandling af nældens rod frem for alkoholmisbruget, som "blot" er et symptom. Derfor er kommunernes alkoholindsats dybt afhængig af et velfungerende psykiatrisk behandlingssystem.

Kristian Wendelboe, administrerende direktør i KL

